

„Tudás, tett, szándék
avagy: Miből lesz a fenntarthatóság?”

KUTATÁSI JELENTÉS

A KEOP 6.1.0/B pályázat megvalósíthatósági tanulmányát megalapozó
kutatás eredményeinek összefoglalója

A kutatást végezte, és a jelentést összeállította:
Kun András

Öko-völgy Alapítvány,
Somogyvámos, 2010.

Tudás, tett, szándék

avagy: Miből lesz a fenntarthatóság?

A KEOP 6.1.0/B pályázat megvalósíthatósági tanulmányát megalapozó kutatás
eredményeinek összefoglalója

Kun András

Öko-völgy Alapítvány, 8699, Somogyvámos, Fő u. 38.
kun.andras@okovolgy.hu

Az Öko-völgy Alapítvány tevékenységének további tervezése, a pályázatok előkészítése céljából 2010. folyamán több felmérést végeztünk a programjainkon résztvevők körében. A felmérések a célcsoportjaink környezettudatosságának vizsgálatát, az alkalmazott környezettudatos életmód-elemek megismerését, illetve a továbbiakra vonatkozó vállalási hajlandóság monitorozását célozták. A felmérés eredményeként a későbbi hasonló programok célcsoport-specifikusan tervezhetővé válnak, szemléletformáló tevékenységünk hatékonysága, gyakorlati eredményessége nő.

Elsősorban arra voltunk kíváncsiak, hogy a különböző célcsoportok körében, milyen mértékben jellemző az egyes életmód-elemekre vonatkozó tárgyi ismeretek megléte vagy hiánya, illetve milyen mértékű a személyes motiváltság, a tettvágy.

Az alábbi jelentésben röviden ismertetjük a felmérések eredményeit, majd kitérünk a kutatások nyomán körvonalazódó teendőkre.

1. Környezettudatossági felmérés, 2010

Az Öko-völgy Alapítvány munkatársai 2010-ben kérdőíves kutatást végeztek a somogyvámosi ökofalu Búcsú rendezvényén felállított sátrunkba betérő vendégek, illetve különböző képzéseinken résztvevők körében.¹ Arra voltunk kíváncsiak, hogy e programok látogatói 1.) milyen mértékben környezettudatosak, illetve hogy milyen környezetbarát megoldásokat alkalmaznak a gyakorlatban (1.1), 2.) milyen életmód elemek tekintetében mutatnak hajlandóságot a változtatásra/fejlesztésre (1.2). A válaszadás nagyobb részben személyes lekérdezés, kisebb részben önálló kitöltés módszerével történt.

1.1. Szokások elemzése

Vendégeinknek 20 kérdést tettünk fel, amelyekre 0-tól 3-ig terjedő skálán lehetett választ adni. A skála értékei a következők: 0 – egyáltalán nem, 1 – törekszem rá, 2 – többnyire, 3 – mindig.

A kérdőívet 153 személy töltötte ki (az ettől a darabszámtól való lenti eltérések az elmaradt válaszok következményei egyes kategóriákban). A kategóriákba sorolt kérdéseket és a válaszok átlagait az 1. táblázatban mutatjuk be. (A kérdőíven a kérdések nem kategóriák szerinti csoportokban, hanem véletlenszerű sorban találhatók.)

¹ Az előzetes beszámolókat ld. Ábrahám et al. 2010, Kun et al. 2010, Rév et al. 2010.

Kérdések	átlag	kategória
1 Ha lehet, gyalog, vagy kerékpáron járok	1,85	1A
2 A tömegközlekedést választom	1,46	1A
3 Háztartásomban az energia-hatékony megoldásokat keresem	2,17	1A
4 Megújuló energiaforrásokkal fűtök	0,92	1A
5 Megjavítatom a csöpögő csapot, wc-t	2,74	1A
6 A nem használt gépeket kihúzom a konnektorból	2,14	1A
7 Húsmentes napokat tartok	1,94	1B
8 Környezetbarát tisztítószereket használok	1,68	1C
9 A vegyszermenteset választom	2,15	2A
10 Fagyasztott helyett a frisset választom	2,25	2B
11 Otthon főzök	2,17	2B
12 Kerülöm a felesleges csomagolást	2,36	2B
13 A helyi/hazai terméket választom	1,89	2C
14 Komposztálok a szerves hulladékot	1,30	3
15 Növényeket telepítek	1,44	3
16 Bio módon termelék zöldséget, gyümölcsöt	1,29	3
17 Újra-papírt használok	1,43	4
18 Amit lehet, újra felhasználok	2,23	4
19 Szelektíven gyűjtöm a szemetet	2,08	4
20 Visszautasítom a reklámújságokat	1,69	4

1. táblázat. A környezettudatos szokásokat felmérő kérdőív kérdései, valamint a kapott válaszok átlagai (az elméleti maximum mindenütt 3)

Az 1. táblázat átlagértékeiből az alábbiakra lehet következtetni:

- 1.) milyen téren környezettudatosak az emberek, illetve, hogy
- 2.) a környezettudatos megoldások közül melyek mennyire közismertek.

- Az egyes pontokat tekintve látható, hogy leginkább a takarékoság és az újrahasznosítás (pl. 3, 5, 6, 12, 18.), az étkezés (pl. 7, 11.) és a vásárlás (pl. 9, 10.) egyes kategóriáit gyakorolják, kevésbé a közlekedés (1, 2.) és a kertészkedés (15, 16.) környezettudatos elemeit.

- Az újrahasznosítás kategóriáiban mutatkozó magasabb átlagok azt jelzik, hogy sokáig használják a dolgokat (18.). Nem hagyható itt figyelmen kívül az anyagi motiváció szerepe, hiszen a legmagasabb értékkel szereplő kategória - 5. „Megjavítatom a csöpögő csapot...” - a gyakorlatban pénzmegtakarítást jelent.

- Kiemelkedő az étkezéssel kapcsolatos egyes tevékenységek (10, 11.) hangsúlya, amely mutatja, hogy törekvés mutatkozik az egészségesebb életforma iránt.

- A hulladék-kezeléssel és az energiatakarékosággal kapcsolatos bizonyos megoldások (4, 14.) kevésbé hangsúlyosak, amit nyilvánvalóan nagyban meghatároznak az életkörülmények és anyagi lehetőségek, hiszen például a komposztálás, vagy a megújuló energiaforrások használatának lehetősége nem mindenki számára adott.

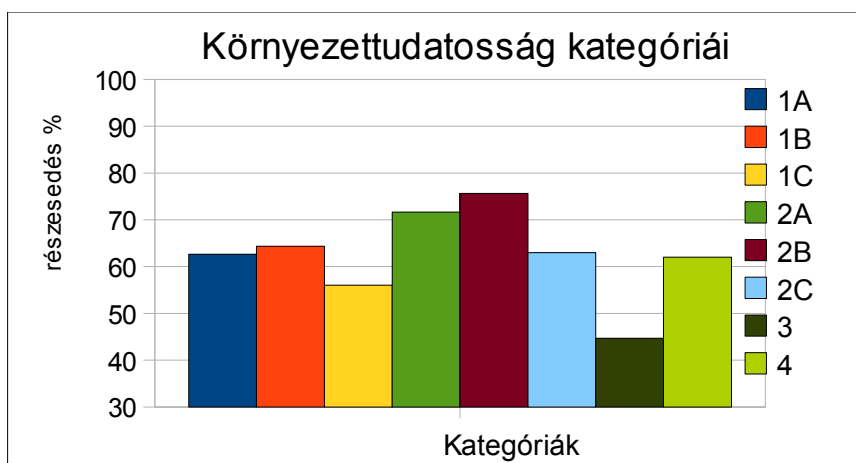
- Jelenleg leginkább az olyan zöld módszerek használata általános, amelyek egyben költséghatékonyak is. Az utóbbi időben elterjedő környezetbarát megoldások közül jól ismertek és többé-kevésbé használatosak a szelektív szemetgyűjtés és az energiatakarékoságot is eredményező módszerek (3, 5, 6, 10, 18).

A harmadik oszlop kategória-értékeinek átlagolása után kiszámoltuk százalékos arányukat az

elméleti maximumhoz (a 3-hoz) képest. Az alábbi eredmények adódtak:

A környezettudatosság kategóriái	arány (%)
<u>1. Fogyasztási szokások</u>	
1A. Takarékoság az erőforrásokkal	62,6
1B. Hús fogyasztás csökkentése	64,5
1C. Környezetbarát tisztítószer használata	55,9
<u>2. Vásárlási szokások</u>	
2A. Biotermékek vásárlása	71,8
2B. Alacsony feldolgozottságú termékek vásárlása	75,6
2C. Helyi, hazai termék vásárlása	63,0
<u>3. Kertészkedés</u>	44,8
<u>4. Hulladékgazdálkodás</u>	61,9

2. táblázat. A környezettudatosság kategóriái és a válaszok százalékos aránya az elméleti maximumhoz (3) viszonyítva

1. ábra. A környezettudatosság kategóriáinak részesezései a 2. táblázat értékei alapján

A 2. táblázat és az 1. ábra értékei meglehetősen magas környezettudatossági színtről, sőt, annak gyakorlásáról is árulkodnak. A legalacsonyabb értéket a kertészkedés (3.) kapta, amely nyilvánvalóan szoros összefügg vendégeink lehetőségeivel (a 153-ból 111-en városiak, ld. alább). Szintén relatíve alacsony értéket kapott a környezetbarát tisztítószer használata (1C.).

Mindazonáltal rendkívül érdekes, hogy éppen e két kategóriával (kertészkedés, környezetbarát tisztítószer használata) kapcsolatban kiemelkedő érdeklődés mutatkozik a programjainkon. Ebben a két témakörben rendszeresen kapunk kérdéseket és bemutatóinkra, tanfolyamainkra nagy számban jelentkeznek az érdeklődők.

A további kategóriák elemzéséhez érdemes megvizsgálni, hogy a különböző csoportokhoz tartozó vendégeink válaszaiban milyen különbségek mutathatók ki. E csoportok közül a nemek- és a lakhely szerint találtuk a legérdekesebb eltéréseket. A válaszadók csoportjai szerint kiszámolt környezettudatossági értékek a 3. táblázatban láthatók.

Kategória	nő	férfi	falu	város	vidéki város	Budapest	vidék
válaszadók száma (fő)	84	62	41	111	60	49	103
1A	1,83	1,96	1,87	1,88	1,88	1,87	1,88
1B	1,94	1,98	1,59	1,95	1,85	2,04	1,89
1C	1,82	1,59	1,59	1,71	1,75	1,69	1,68
2A	2,12	2,26	2,12	2,17	2,2	2,1	2,17
2B	2,33	2,18	2,37	2,23	2,31	2,12	2,31
2C	1,89	1,9	1,9	1,89	2,08	1,65	2,01
3	1,29	1,43	1,79	1,18	1,52	0,8	1,52
4	1,83	1,91	1,8	1,87	1,8	1,95	1,81

3. táblázat. Környezettudatossági értékek a válaszadói csoportokban

A kategóriák magyarázata: 1A. Takarékoság az erőforrásokkal, 1B. Hús fogyasztás csökkentése, 1C.

Környezetbarát tisztítószer használata; 2A. Biotermékek vásárlása, 2B. Alacsonyabb feldolgozottságú termékek vásárlása, 2C. Helyi, hazai termék vásárlása; 3. Kertészkedés; 4. Hulladékgyűjtés. A szürke mezők az adott válaszadói csoport legmagasabb-, a vastagon keretezett mezők pedig legalacsonyabb értékét mutatják.

A nő és férfi válaszadóink környezettudatos szokásaiban és törekvéseiben nincs jelentős különbség. Sőt, a hagyományosnak tekintett szerep-megoszláshoz képest öröndetes eltérés, hogy láthatóan a férfiak is igyekeznek környezettudatos életmód-elemeket alkalmazni a háztartásban. A nők és a férfiak esetében egyaránt a fogyasztási szokások között mutatkoztak a legmagasabb értékek: a nőknél az alacsonyabb feldolgozottságú termékek (2B.), a férfiaknál a biotermékek vásárlása (2A.) terén.

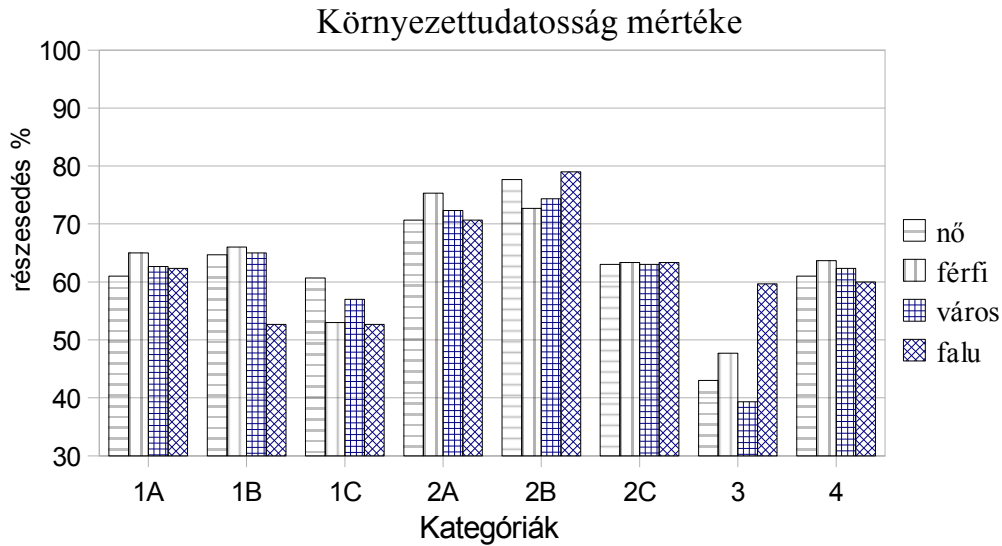
A faluból és városból érkezett vendégeink válaszai között jelentősebbek az eltérések. Legnagyobb különbségek a 3. és az 1B. kategóriákban vannak. Előbbi – a kertészkedés (3.) – a városiak számára kevésbé adott lehetőség, míg utóbbi kategóriánál (1B.) a falusiak esetében a húsfogyasztás mérséklése reálisabb alternatíva. Mindazonáltal a városi kertészkedésnek számos módja, lehetősége van, amelyek megismertetésével növelni lehetne a városi kertészek számát.

A táblázat két utolsó oszlopa a főváros és a vidék összehasonlítását adja. Kiténik, hogy budapesti válaszadóink nagyobb arányban törekszenek a húsfogyasztás csökkentésére (1B.), és hogy a vidékiek (beleértve a vidéki városok lakóit) nagyobb mértékben választják, fogyasztják az alacsonyabb feldolgozottságú, valamint a helyi, hazai termékeket (2B., 2C.). Másrészt, míg a budapestiek körében alacsony a kertészkedők aránya, addig több hangsúlyt fektetnek a szelektív hulladékkezelésre és hulladékgyűjtésre (4.).

A vidék és Budapest közötti eltérések magyarázatához külön kiszámoltuk a vidéki városok lakóinak környezettudatossági mutatóit. Kiderült, hogy az ő életmódjuk a budapesti és a falusi közötti értékeket mutat, illetve bizonyos tekintetben az előbbihez, más vonatkozásban utóbbihoz áll közel. Kiderült viszont, hogy a vidéki városlakók körében kiemelkedő a helyi, hazai termékeket vásárlók (2C.) aránya. Ez a vidéki városokban lévő termelői piacok működésének a következménye lehet.

Általános, hogy a legalacsonyabb értéket - a falusiakat kivéve - minden lakossági csoportnál a kertészkedés (3.) kapta. Ez a városiak nagyarányú (több mint kétszeres) jelenlétével függ össze a Búcsú vendégeinek körében. Számukra – rendkívüli mértékű érdeklődésükre válaszként – Alapítványunk városi biokertészkedési és permakultúrás tanácsadást, tanfolyamokat, képzést tart. A falusi lakosság esetében külön hangsúlyt kívánunk fektetni a húsfogyasztás mérséklésével, a környezetbarát tisztítószer használatainak lehetőségeivel kapcsolatos felvilágosításra, képzésre.

Illusztratív volta miatt a 3. eredmény-táblázat adatait diagramos formában is közöljük. A 2. ábrán a környezettudatosság mértékét jelző oszlopok magassága és a 100% közötti különbség mutatja, hogy nem csupán a felvilágosítás és a gyakorlati útmutatás, de a lelkesítés, a motiválás tekintetében is sok még teendő.

2. ábra. A környezettudatosság mértéke négy válaszadói csoportban a 3. táblázat értékei alapján

Kategóriák: 1A. Takarékoság az erőforrásokkal, 1B. Hús fogyasztás csökkentése, 1C. Környezetbarát tisztítószer használata; 2A. Biotermékek vásárlása, 2B. Alacsonyabb feldolgozottságú termékek vásárlása, 2C. Helyi, hazai termék vásárlása; 3. Kertészkedés; 4. Hulladékgyűjtés.

1.2. Környezettudatos vállalások elemzése

Az 1.1. részben ismertetett felmérés alkalmával azt is megkérdeztük a vendégektől, hogy milyen tekintetben vállalják a környezettudatos gyakorlatuk fejlesztését. Örvedetesen sok pozitív választ kaptunk: összesen 971 esetben vállaltak fejlesztést a megkérdezettek. A vállalásokat bináris skálán kértük: 0 - „nem változtatok”, 1 - „változtatok”:

A környezettudatossági kategóriában adott válasz (0-3) és vállalás (0-1) kombinációk kategóriák szerinti részesedéseit a 4. táblázatban összesítettük. A táblázat fejlécében szereplő kódok azt mutatják, hogy a 0-tól 3-ig terjedő skálán (0 – egyáltalán nem, 1 – törekszem rá, 2 – többnyire, 3 – mindig) adott válaszhoz milyen vállalás (0-nem vállalom; 1 - vállalom a fejlesztést) társul.

Válaszok (típus)	x/0	x/1	0/0	0/1	1/0	1/1	2/0	2/1	3/0	3/1		
Kategória	Válaszok (db)	(%)	(%)	281	173	292	353	556	384	1120	61	
Részesedés (%)											Össz.	
1A	966	72,3	27,7	9,32	5,80	9,32	10,25	15,22	10,14	38,41	1,55	100
1B	161	68,3	31,7	6,21	6,21	10,56	13,66	9,94	6,83	41,61	4,97	100
1C	161	60,3	39,8	5,59	4,97	16,15	16,15	16,15	18,01	22,36	0,62	100
2A	161	73,3	26,7	1,86	0,00	9,94	8,70	24,22	16,77	37,27	1,24	100
2B	483	75,2	24,8	1,45	0,62	6,21	7,04	25,47	14,29	42,03	2,90	100
2C	161	59,0	41,0	1,24	3,11	11,18	11,80	26,09	24,84	20,50	1,24	100
3	483	72,1	27,9	25,05	12,84	7,66	7,25	9,94	6,42	29,40	1,45	100
4	644	65,2	34,8	6,06	4,50	9,01	16,15	17,86	12,27	32,30	1,86	100

4. táblázat. A vállalás-típusok százalékos részesedései a környezettudatossági kategóriák szerint

A kategóriák magyarázata: 1A. Takarékoság az erőforrásokkal, 1B. Húsfogyasztás csökkentése, 1C.

Környezetbarát tisztítószer használata; 2A. Biotermékek vásárlása, 2B. Alacsonyabb feldolgozottságú termékek vásárlása, 2C. Helyi, hazai termék vásárlása; 3. Kertészkedés; 4. Hulladékgazdálkodás. A szürke mezők az adott környezettudatossági csoportban a legmagasabb-, a sárgával színezett cellák a második legmagasabb, a ferdével szedett értékek a „harmadik helyezett” válasz-kategóriát mutatják.

Feltűnő, hogy a szürke mezők - vagyis a legmagasabb válasz-értékek - szinte mind a 3/0 oszlopban vannak. Ez azt jelzi, hogy azok, akik már amúgy is „mindig” környezettudatos tevékenységeket végeznek, nem érzik a jelentőségét annak, hogy további vállalásokat tegyenek. Kivétel ebből a szempontból a 2C. kategória - a „Helyi, hazai termékek vásárlása”, itt a legtöbb pozitív („vállalom”) választ azoktól kaptuk, akik „többnyire” ilyen termékeket vásárolnak. Ők nyilvánvalóan szívesen fogadnának további felvilágosítást e vonatkozásban.

A második helyezett, sárgával színezett mezők megoszlása már nem ennyire homogén. A kategóriák fele (1A, 2A, 2B, 4) esetében elmondható, hogy a 2/0 oszlopba tartoznak, ami azt jelenti, hogy akik „többnyire” végzik e tevékenységeket, nem kívánnak fejleszteni e téren. Holott saját bevallásuk - „többnyire” válaszuk - alapján lenne még mit tenniük. Ez pontosan az az eset, amikor a célcsoportnak megerősítésre és további motivációra van szüksége.

A második helyezett három esetben (1B, 1C, 2C) esik olyan oszlopba, ahol a „változtatok” megjegyzés szerepel (előbbinél 1/1, utóbbi két kategóriánál 2/1 az érték). Ez azt mutatja, hogy a húsfogyasztás csökkentése (1B), környezetbarát tisztítószer használata (1C) és a helyi, hazai termék vásárlása (2C) kiemelt és kedvelt vállalási kategóriák. E tekintetben érdemes leginkább motiválni a célközönséget, hiszen - amint a 2. táblázat értékei is mutatják - e területeken nem, vagy alig haladják meg a 60%-ot a környezettudatos tevékenységek.

Ugyancsak második helyezett a „Kertészkedés” (3.) esetében a 0/0 - vagyis „nem csinálom és nem is vállalom” válasz. Ez érthető abból a szempontból, hogy válaszadóink több mint 72%-a város lakó (ld. 3. táblázat). Ahogyan fentebb említettük, emellett jelentős az érdeklődés a kertészkedés iránt (ezt az is mutatja, hogy ugyanebben a sorban a következő oszlopban 0/1-nél van

a harmadik legnagyobb érték).

Eléggé sokan vállaltak továbblépést a „Takarékosság az erőforrásokkal” (1A, 1/1), a „Környezetbarát tisztítószer használata” (1C, 1/1), a „Biotermékek vásárlása” és „Alacsonyabb feldolgozottságú termékek vásárlása” (2A és 2B, 2/1) kategóriákban, valamint a „Hulladékgazdálkodás” (4, 1/1) terén. Különösen biztató leendő programjainkra nézve, hogy olyanok vállalnak fejlesztést ezeken a területeken, akik már jelenleg is törekszenek rá (1), vagy többnyire végzik (2) is ezeket.

Azt, hogy számos teendője van a környezettudatosság terjesztésével és elmélyítésével foglalkozóknak, mutatja a következő összesítő táblázat. A vállalásokra vonatkozó számolásból itt - a negatív irányú torzítás kiküszöbölése érdekében - kihagytuk a 3/0 típusú válaszokat, (azok válaszait, akik mindig végeznek egy adott környezettudatos tevékenységet, és ugyanebben a tekintetben nem kívánnak tovább fejlődni).

	db	%
„Nem változtatok” (0)	1129,00	53,76
„Változtatok” (1)	971,00	46,24
Összesen	2100	100

5. táblázat. A vállalat-típusok száma és százalékos részesedése

Az 5. táblázat adatai alapján kirajzolódó kép nem túl örömteli, de nem is elkésztítő. Azt jelzi, hogy egyrészt széleskörű és átfogó felvilágosításra, motiválásra van szükség - azoknál, akik jelenleg nem változtatnának (a válaszadók közel 54%-a). Másrészt igény mutatkozik a változtatásra, a környezettudatos fejlesztésre - a válaszok mintegy 46%-a szerint. Utóbbi célcsoport még inkább igényli a konkrét ismeretek átadását, a bemutatókat, tanfolyamokat. Ehhez a tevékenységhez civil szervezetek, így Alapítványunk is eredményesen járulhatnak hozzá.

Annak kimutatására, hogy mely területeken mely tevékenységek - a motiválás, a felvilágosítás illetve a gyakorlati ismeretek átadása - kell hogy elsőbbséget élvezzenek, kiszámítottuk a változtatási hajlandóság két csoportjának a környezettudatossági kategóriák szerinti részesedéseit. (A torzítás kiküszöbölése érdekében itt is kihagytuk a 3/0-típusú válaszokat).

	„Nem változtatok” (%)	„Változtatok” (%)	Összesen (%)
1A	54,96	45,04	100
1B	45,74	54,26	100
1C	48,80	51,20	100
2A	57,43	42,57	100
2B	57,14	42,86	100
2C	48,44	51,56	100
3	60,41	39,59	100
4	48,62	51,38	100

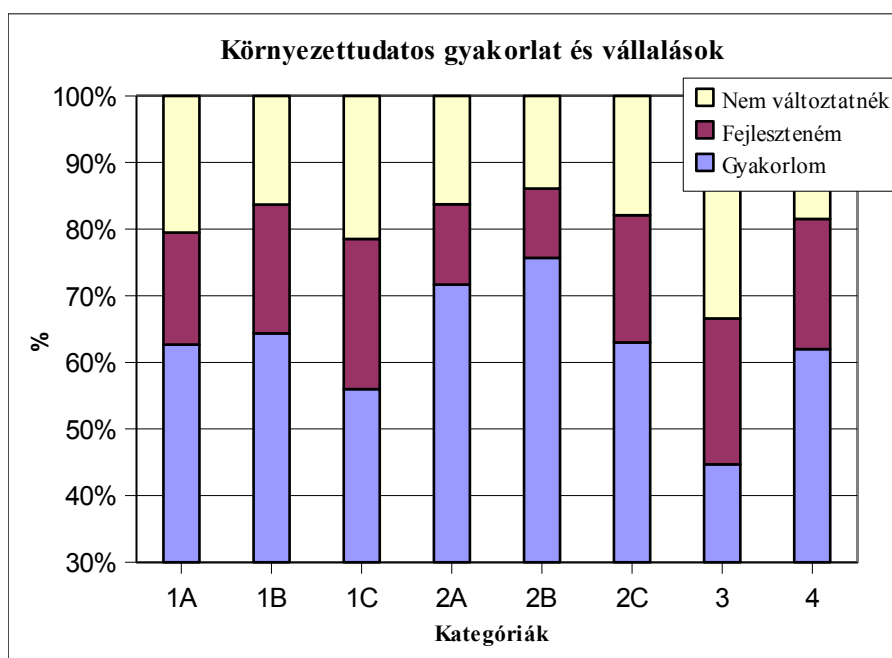
6. táblázat. A vállalat-típusok összesített százalékos részesedése a környezettudatossági kategóriákban

A kategóriák magyarázata: 1A. Takarékoság az erőforrásokkal, 1B. Húsfogyasztás csökkentése, 1C. Környezetbarát tisztítószer használata; 2A. Biotermékek vásárlása, 2B. Alacsonyabb feldolgozottságú termékek vásárlása, 2C. Helyi, hazai termék vásárlása; 3. Kertészkedés; 4. Hulladékgazdálkodás.

A 6. táblázat oszlopaiban lévő értékek arra utalnak, hogy adott környezettudatossági kategóriában melyik típusú felvilágosításra kell a nagyobb hangsúlyt helyezni. Például a „Takarékosság az erőforrásokkal” (1A.) kategória esetében a „Nem változtatok” oszlopban mintegy

10%-kal magasabb érték szerepel (~55%), mint a „Változtatok” oszlopban (~45%). Ez számunkra azt jelzi, hogy e vonatkozásban mutatkozik hajlandóság a változtatásra, de a konkrét ismeretek, technikák és módszerek bemutatása mellett nagyobb hangsúlyt kell helyezni a témakör megismertetésére, a lehetőségek bemutatására, különös tekintettel az előnyök kihangsúlyozására. Másik esetben - amikor a „Változtatok” oszlopban szerepel jelentősen nagyobb érték - mint például a következő kategória, a „Húsfogyasztás csökkentése” esetében - akkor a további felvilágosító kampány mellett nagyobb hangsúlyt kell fektetni a konkrét technikák (például ez esetben a receptek stb.) megismertetésére. A célcsoport érdeklődése már jelentős, a változtatási kedv is megvan - további tájékoztatást kell adnunk a számukra.

Az 1.1. és 1.2. részek lezárásaként egy összefoglaló ábrát közlünk, amely bemutatja, hogy a már jelenleg is gyakorolt környezettudatos életmód-technikák milyen módon egészülnek ki a célcsoport terveivel, motiváltságával, elképzeléseivel. Az 1. ábrán látható kategória-részesedéseket itt a vállalások („Változtatok” = „Fejleszténém”), illetve az azoktól való elzárkózás („Nem változtatok” = „Nem változtatnék”) részesedési értékeivel egészítettük ki.

3. ábra. A környezettudatosság gyakorlata és a vállalási szándék

Kategóriák: 1A. Takarékoság az erőforrásokkal, 1B. Húsfogyasztás csökkentése, 1C. Környezetbarát tisztítószer használata; 2A. Biotermékek vásárlása, 2B. Alacsonyabb feldolgozottságú termékek vásárlása, 2C. Helyi, hazai termék vásárlása; 3. Kertészkedés; 4. Hulladékgazdálkodás.

A 3. ábra alapján élesen rajzolódik ki, hogy mely területeken milyen fajta felvilágosító, oktató tevékenységre van szükség. Ezeket fentebb részletesen elemeztük, ezért most csak annyit emelünk ki, hogy itt is megmutatkozik az a biztató tendencia, hogy éppen jelenleg legkevésbé gyakorolt tevékenységek - 1C. és 3.- vonatkozásában mutatkozik a legnagyobb változtatási hajlandóság.

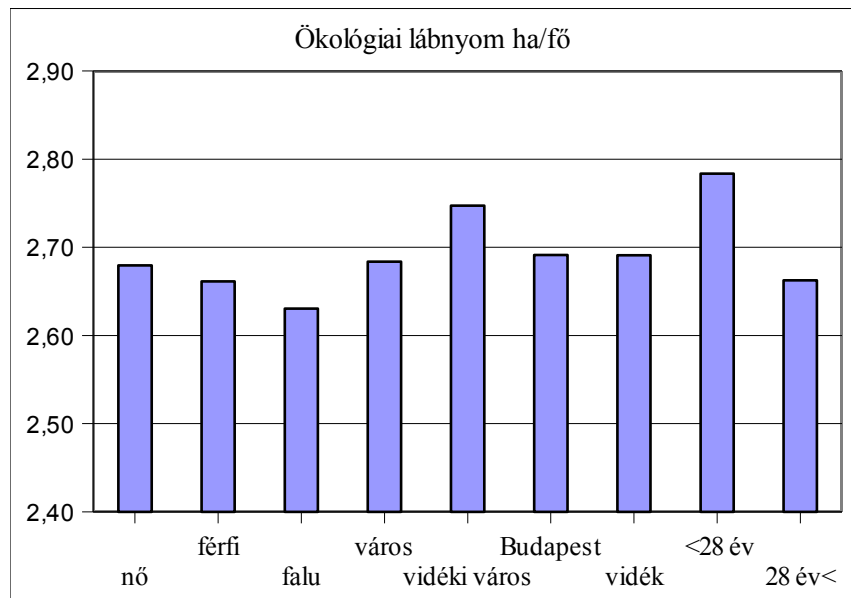
2. Ökológiai lábnyom kutatásunk eredményei

2010. folyamán, főként oktatási programjaink résztvevői közt, valamint a somogyvámosi ökofalu Búcsú rendezvényén az Öko-völgy sátorba betért vendégek körében, ökológiai lábnyom számolást végeztünk. A kérdőív kitöltése lekérdezéssel történt, a válaszadók száma összesen 90 fő volt.

Az eredményeket az 1. fejezetben közöltekkel egybevetve mutatjuk be. Ennél a felmérésnél már megkérdeztük a válaszadók korát is, így újabb dimenzióval bővíthetett a kiértékelés. A 7. táblázat és a 4. ábra mutatja az ökológiai lábnyom értékeit a válaszadói csoportok szerinti megoszlásban.

Kategória	Válaszadói csoportok								
	nő	férfi	falu	város	vidéki város	Budapest	vidék	<28 év	28 év<
<i>Válaszadók száma (fő)</i>	42	46	27	59	29	34	56	34	56
Ökológiai lábnyom (ha/fő)	2,68	2,66	2,63	2,68	2,75	2,69	2,69	2,78	2,66

7. táblázat. Az ökológiai lábnyom értékei a válaszadói csoportokban

4. ábra. Az ökológiai lábnyom értékei a válaszadói csoportokban

A táblázat értékei, és azok grafikus megjelenítése alapján nem tapasztalható jelentős különbség a vizsgált csoportok között. A 90 válaszadó összesített átlagos ökológiai lábnyoma 2,69 ha/fő. Ez kisebb mint az átlagos magyarországi ökológiai lábnyom (3,55 ha/fő), ám összevetve az 1,8 ha/fő magyarországi biológiai kapacitás értékkel², azt mintegy 0,9 ha-ral túllépi, s ily módon fenntarthatatlan.

Érdeemes megemlíteni, hogy a 28 év alatti korosztály, illetve a vidéki városok lakói esetében tapasztalható kiugró értékek jelzik, hogy e korcsoportban és e területeken van a leginkább szükség felvilágosításra.

Mindazonáltal, mivel az értékek egyöntetűen jelentősen túllépi a hazai biológiai kapacitás értékét, minden vizsgált csoportban széleskörű és hatásos kampányra, a lehetőségek és konkrét teendők bemutatására van szükség az ökológiai lábnyom csökkentése érdekében.

² vö. Lánzi 2009. 60. o.

3. A III. Fenntarthatósági Konferencia kérdőíveinek kiértékelése

Somogyvámosi mintaterületünkön, Krisna-völgyben megrendezett III. Fenntarthatósági Konferenciánk (2010. október 5-7.) mintegy 400 résztvevője körében kérdőíves felméréseket végeztünk. A rendezvény előtt és annak végétével is kitöltöttünk kérdőíveket. A kiértékelés alapján monitorozható, hogy milyen mértékben változott a jelenlévők környezettudatossága a konferencia hatására.

A vizsgálat érdekessége, hogy mivel legnagyobb számban egyetemi-főiskolai hallgatók vettek részt a rendezvényen, a válaszadók mintegy 75%-a 28 évesnél fiatalabb. Ez a tény lehetőséget ad a korcsoport behatóbb vizsgálatára, mely - mint a 2. részben láttuk - az idősebb korosztálynál nagyobb ökológiai lábnyommal rendelkezik.

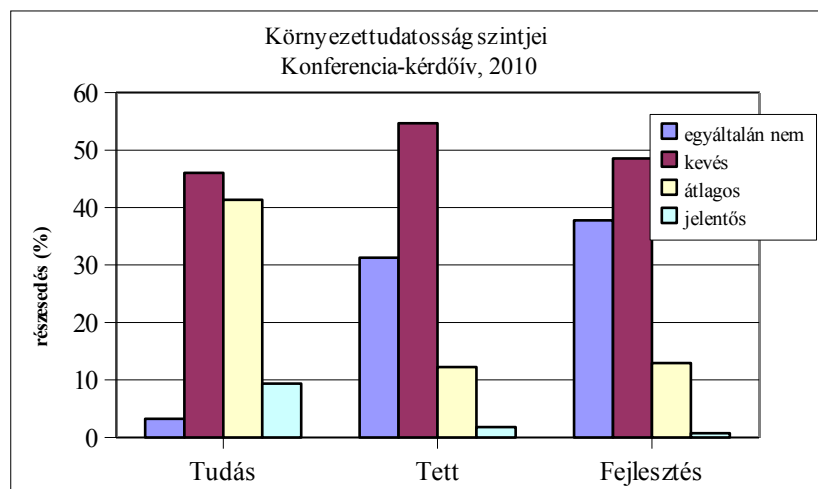
3.1. A konferencia előtti kérdőíves lekérdezés eredményei

A kérdőívek kitöltése önállóan történt a kérdések szöveges megválaszolásával. A következő kérdésekre lehetett tetszés szerinti terjedelemben választ adni:

1. Az alábbi témakörökben milyen fenntartható, környezettudatos módszereket ismer?
 - az élelmiszertermelésben; - a mindennapi bevásárlások során; - a háztartás-vezetésben;
 - az étkezésben; - az energia-használat terén
2. Melyek az Ön leginkább környezettudatos szokásai?
3. Mi az, amin változtatni szeretne mindennapi életében a fenntarthatóság érdekében?

Az első kérdés azt firtatja, hogy a válaszadó mit tud a környezettudatos élet lehetőségeiről, a második azt, hogy mit tesz, a harmadik azt, hogy mit szeretne fejleszteni. Így a kérdésekre adott válaszokból a környezettudatos életmód megvalósításához nélkülözhetetlen „Tudás-Tett-Fejlesztés” szorosan összefüggő három szintjén elért eredményekről nyerhetünk információt.

A kérdőív kiértékelését pontozásos módszerrel végeztük, a válaszokat 0-tól 3-ig terjedő skálán pontoztuk. A skála értékei a következő megnevezéssel illettük: 0 - egyáltalán nem (ismeri/ végzi/ szeretné végezni); 1 - kevés (környezettudatos elemet ismer/ valósít meg/ szeretne megvalósítani); 2 - átlagos (mennyiségű és minőségű környezettudatos elemet ismer/ valósít meg/ szeretne megvalósítani); 3 - jelentős (mennyiségű és minőségű környezettudatos elemet ismer/ valósít meg/ szeretne megvalósítani); A kategóriák százalékos részesedését az 5. ábrán mutatjuk be.

5. ábra. A környezettudatosság szintjei (tudás-tett-fejlesztés), valamint ezek megvalósításának lehetősége, mértéke és szándéka (konferencia előtti kérdőív)

A „Tudás” kategóriájában örvendetes tényt láthatunk: igen alacsony azoknak a válaszolóknak az aránya, akik semmit nem tudnak a témaköréről. Legmagasabb a „kevés” és az „átlagos” tudással rendelkezők részesedése. Az a tény, hogy a „kevés” tudással rendelkezőknél kevesebb az „átlagos”, és csekély a „jelentős” tudással rendelkezők aránya, kijelöli e tekintetben a legfőbb irányt: átfogó, minél szélesebb körű kampányra, felvilágosításra, oktatásra, konkrét tényyszerű ismeretek átadására van szükség. Különösen fontos ez a diákok és fiatal felnőttek (28 év alattiak) esetében.

Bár a „Tett” kategória esetében a „kevés” mintegy 55%-os részesedéssel szerepel, ezzel semmiképpen nem lehetünk elégedettek. Hiszen ezzel együtt több mint 30%-os azoknak a száma, aki jelenleg semmit nem tesznek a környezettudatos életmód megvalósításáért. Az „átlagos” megvalósítók aránya mindössze kicsit több mint 10%, és a „jelentős” környezettudatos életmód-elemeket megvalósítók aránya még csekélyebb. Ami talán a legfőbb üzenete a „Tett” kategóriában látható értékeknek, hogy míg a „Tudás” esetében vannak nyilvánvaló eredmények, addig a tudás gyakorlati megvalósítása terén hatalmas a lemaradás. Ez markáns és közvetlen üzenet az Alapítványunk, és a környezettudatosság terén működő más szervezetek előtt álló feladatról, és utal annak nagyságára is.

A „Fejlesztés” kategóriában tovább növekszik a továbblépni semmilyen vonatkozásban nem kívánók vagy nem tudók aránya. 50% alá csökken a „kevés” környezettudatos fejlesztést tervezők aránya. Az „átlagos” fejlesztést vállalók aránya 15% alatt van, a jelentős fejlesztést vállalók száma elhanyagolható (mintegy 1%). A válaszadók 95%-a tehát jelenleg alig motivált, vagy teljesen motiválatlan a változtatásban.

Ezek az eredmények a korábbiaknál is élesebben mutatnak rá, hogy a 28 év alatti korosztályban rendkívül nagy szükség van a tudás további fejlesztésére. Még ennél is erőteljesebben hangsúlyozzák a példaadás, a pozitív lehetőségek bemutatásával való oktatás, a megerősítésen alapuló inspiráció elengedhetetlen voltát.

3.2. A konferencia utáni lekérdezés eredményei

A kérdőívek kitöltése ez esetben is önállóan történt. A kérdéseink az alábbiak voltak:

1. Kérem, sorolja fel, hogy a mai program során milyen környezettudatos fogásokat ismert meg! Részletezze az alábbiak szerint: - az élelmiszertermelésben; - a háztartás-vezetésben; - az étkezésben és bevásárlás során; - az energia-használatban;

2. Ezek közül melyiket látja alkalmazhatónak a saját életében?

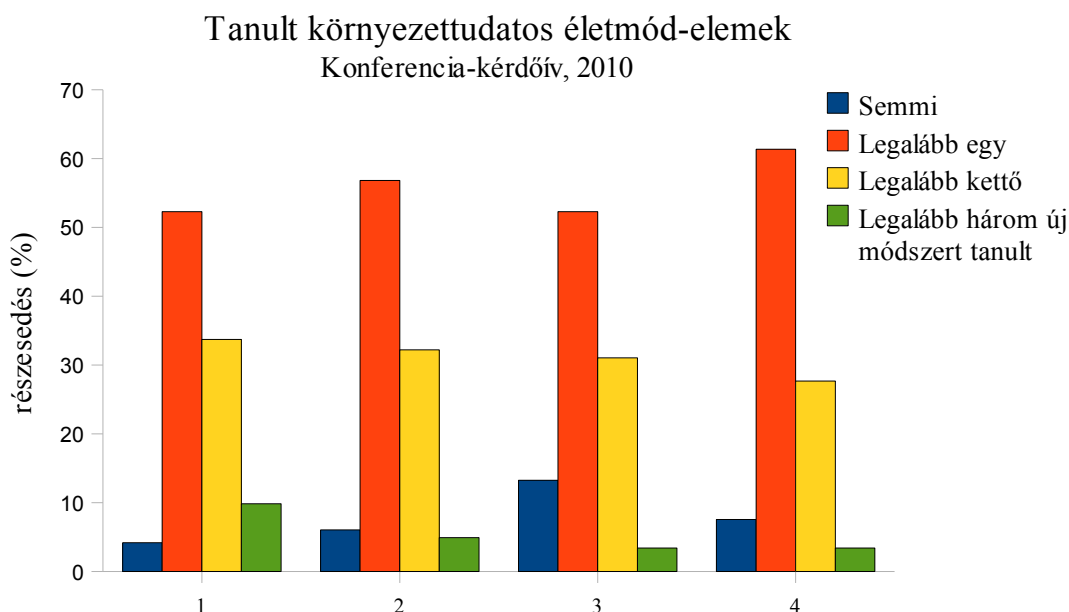
3. Kérem, értékelje néhány mondattal a mai konferencia szervezését!

Az első kérdés alkérdései tehát azt firtatják, hogy a válaszadó tudása milyen tekintetben gyarapodott a környezettudatos élet lehetőségeivel kapcsolatban, a második pedig azt, hogy ezek közül melyeket tudja alkalmazni a mindennapokban.

A kiértékelés most is pontozásos módszerrel történt. A válaszokat 0-tól 3-ig terjedő skálán pontoztuk. A skála értékei a következő megnevezéssel illettük: 0 - semmi (tudást nem szerzett); 1 - legalább egy- ; 2 - legalább kettő; 3 - legalább három környezettudatos elemet ismert meg/lát alkalmazhatónak.

Az 1. kérdés alkérdései a konferencia előadásainak és bemutatóinak tematikájából következőleg az alábbi, az e tanulmány 1. fejezetében megvizsgált környezettudatossági témaköröknek felelnek meg: élelmiszertermelés = biokertészet (3.); háztartás-vezetés = környezetbarát tisztítószerek használata (1C.); étkezés és bevásárlás = fogyasztás: bio-, helyi/hazai/alacsony feldolgozottságú termék (2.); energia-használat: takarékoság az erőforrásokkal (1A.).

A kategóriák százalékos részesedését a 6. ábrán mutatjuk be.

6. ábra. A konferencián megtanult környezettudatos életmód-elemek (konferencia utáni kérdőív)

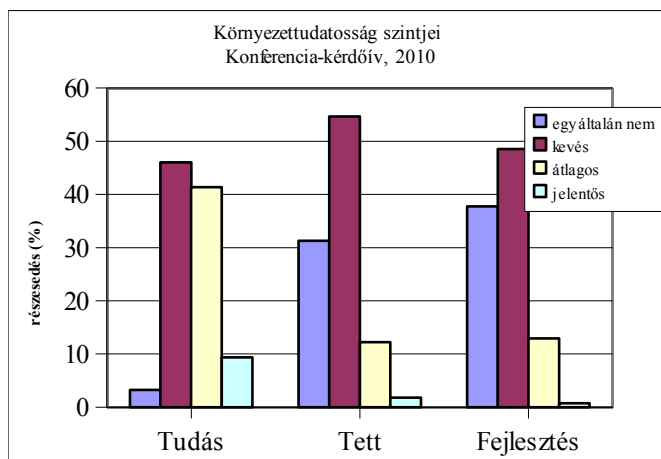
Amint a korábbi fejezetekben láttuk, különösen kiemelkedő az érdeklődés a biokertészet és a környezetbarát tisztítószeres használatára tekintetében. A konferencia után végzett felmérés eredménye ezt visszaigazolja abban a tekintetben, hogy e kategóriákban a legalacsonyabb azoknak az aránya, akik saját bevallásuk szerint semmilyen fejlődést nem értek el ezeken a területeken. A biokertészetnél a legmagasabb a legalább kettő és legalább három új elemet megtanult személyek részesedése.

Az 1. fejezetben 2. főkategóriaként megkülönböztetett vásárlási szokások közül (alkategóriái: 2A. Biotermékek vásárlása, 2B. Alacsonyabb feldolgozottságú termékek vásárlása, 2C. Helyi, hazai termék vásárlása) a vendégek mintegy 13%-a nem említett egyetlen itt tanult módszert sem. Ebben a csoportban is a legalább egy- illetve kettő új módszert megtanultak aránya vezet. Az erőforrásokkal való takarékoskodásnál - hasonlóan az előzőekhez - azok részaránya áll az első helyen, akik legalább egy új módszert sajátítottak el, ám itt kiemelkedik az arányuk: több mint 60%.

Összességében elmondható, hogy a konferencia során vendégeink jelentős része - 50-60%-a legalább egy környezettudatos életmód-elemet megtanult, 30-40%-a ennél is többet. Az összesített átlagolás szerint mindössze 8,3% azok aránya, aki semmi újat nem tanultak, míg a nagy többség, 91,7% számolt be kisebb-nagyobb mértékű környezettudatos tudás-bővülésről.

A teljesség kedvéért érdemes külön megvizsgálni azt is, hogy a konferencia résztvevői a most megszerzett tudást milyen mértékben szeretnék alkalmazni a jövőben, a saját életükben. Ezt a konferencia után kitöltött kérdőív 2. kérdésére adott válaszok alapján mutatjuk ki.

A válaszolók csupán 10,6% találta úgy, hogy egyetlen fejlesztést sem fog tudni megvalósítani. A vendégek 48,5%-a legalább egy, 32,6%-a legalább kettő, és 8,3%-a három vagy több új módszert szeretne alkalmazni saját életében.

7. ábra. A konferencián megtanult környezettudatos életmód-elemek általános alkalmazhatósága (konferencia utáni kérdőív)

A konferencián hallottak vagy a bemutatókon közvetlenül megtapasztaltak hatását leginkább a „Fejlesztés” kategóriában adott válaszok alapján szűrhetjük le.

	„Fejlesztés”		Össz. (%)
	<i>Semmilyen tekintetben (%)</i>	<i>Legalább egy tekintetben (%)</i>	
Konferencia előtt	37,8%	62,2%	100
Konferencia után	10,6%	89,4%	100

8. táblázat. A környezettudatos tevékenységek vonatkozásában megnyilvánuló szándék változása a konferencia előtt és után kitöltött kérdőívek alapján

A táblázatban szereplő értékek arra utalnak, hogy a résztvevők a rendezvény ideje alatt összességében előbbre léptek a környezettudatos tevékenységek megvalósítása irányába: míg a konferencia előtt közel 40 % nyilatkozott úgy, hogy nem kíván fejleszteni, addig a konferencia után közel 90 %-uk legalább egy tekintetben alkalmazhatónak látja a tanultakat. Ez a tény mutatja a III. Fenntarthatósági Konferencia eredményességét a környezettudatos szemléletformálásban.

Az, hogy a „Fejlesztés”-re irányuló akarat a későbbiekben miként mutatkozik meg a „Tett” szintjén, egy hosszútávú nyomonkövető vizsgálat tárgyát képezhetné.

4. Összefoglalás és kitekintés

Az Alapítványunk által 2010-ben végzett kutatások során mintegy 650 személyt kérdeztünk meg az általuk ismert, gyakorolt vagy megvalósítani tervezett környezettudatos életmód-technikákról. Rendezvényeink résztvevői jellemzően a fiatalok (15-28 év) közül, valamint a háztartások vezetőinek csoportjából kerülnek ki. Ezért a felmérések leginkább e két célcsoport elméleti és gyakorlati környezettudatosságát, valamint motiváltságát mutatják.

A válaszadók átlagosan 2,7 ha/fő ökológiai lábnyom értékkel rendelkeznek. Ez kisebb az átlagos magyarországi lábnyomnál - a 3,6 ha/főnél -, ám az 1,8 ha/fős hazai biológiai kapacitás értéket közel 1 ha-ral túllépi, és ily módon fenntarthatatlan.³ Különösen a fiatalok korcsoportja, illetve a vidéki városok lakói körében tapasztaltunk kiugró értékeket. Esetükben van tehát leginkább szükség felvilágosításra. Mindazonáltal, a lábnyom-értékek a többi csoportban is túllépi a biológiai kapacitás értékét, vagyis az ökológiai lábnyom csökkentése érdekében széleskörű és hatásos kampányra, a lehetőségek és konkrét teendők bemutatására van szükség.

A Krisna-völgyi Búcsú vendégei körében végzett kérdőíves felmérésünk nem mutatott ki jelentős különbséget a nő és férfi válaszadók környezettudatos szokásaiban, törekvéseiben. Örvendetes, hogy a férfiak is igyekeznek környezettudatos életmód-elemeket alkalmazni a háztartásban. Ez azt is jelenti, hogy a „háztartások vezetői” nevű célcsoportba férfiak és nők egyaránt beleérthetőek.

Válaszadóink több mint 70%-a városokból érkezett, mely indokolja a kertészkedők viszonylag alacsony részarányát. Érdekes és biztató, hogy a kertészkedés terén emellett érdemi változtatási kedv is megnyilvánul. A fejlődni és fejleszteni vágyók számára városban is alkalmazható biokertészkedési és permakultúrás tanácsadást, tanfolyamokat, képzéseket kell tartani. Szintén alacsony megvalósítási arány, mégis kiemelkedően magas érdeklődés jellemzi a környezetbarát tisztítószeres használatát.

A falvakból érkezettek számára a kert elvileg a mindennapi élet része, vagyis a vegyszermentes bio-módszerek elméleti és gyakorlati oktatása nagyon is időszerű. Néhány üzenetre pedig kifejezetten a falusiaknál kell erős hangsúlyt fektetni, mint például a húsfogyasztás mérséklése és a környezetbarát tisztítószeres használata. Mivel a falusiak ilyen téren tájékozatlanabbnak mutatkoztak, szemléletformálásukban az informálásnak lehet elsődleges szerepe.

A programok, képzések tervezéséhez lényegi információt adnak a környezettudatos vállalásokkal kapcsolatos eredmények. Különösen kedvelt vállalási kategóriák a húsfogyasztás csökkentése, a környezetbarát tisztítószeres használata és a helyi, hazai termék vásárlása. E tekintetben tehát érdemes tovább motiválni a célközönséget, és a pontos módszereket illetően ellátni őket szaktanácsokkal, hiszen - korábbi eredmények szerint - e területeken igencsak van fejleszteni való. Sokan vállaltak továbblépést a takarékossgal, a bio-, és az alacsonyabb feldolgozottságú termékek vásárlásával kapcsolatban, valamint a hulladékgyűjtés terén.

Akiknél igény mutatkozik a változtatásra, de a megvalósításban nem, vagy alig tették meg az első lépéseket (a válaszadók mintegy 46%-a), a mindennapi környezettudatosság fokozására, a konkrét ismeretek átadására, a bemutatók, tanfolyamok tartására, a konkrét technikák

³ Itt utalunk arra, hogy a 2009-ben az ELTE-vel együttműködésben végzett kutatásunk eredményeképpen a somogyvámosi ökofalu ökológiai lábnyom értéke 1,47 ha/fő, mely így a fenntartható kategóriába esik (Lánczi 2009). Ezért Krisna-völgyben, Alapítványunk kutatási- és mintaterületén gyakorolt természetközeli életmód, ökológiai gazdálkodás tapasztalatai, módszerei bemutatásra érdemesek, és mint a korábbi évek tapasztalatai mutatják, célcsoportjaink tagjai körében vonzó és követhető példákat is jelentenek. A somogyvámosi gyakorlatot alapul véve célcsoportjaink ökológiai lábnyoma, fogyasztásuk csökkentésével, fogyasztási szokásaik változtatásával csökkenthető lenne. Az Öko-völgy modell mindezt olyan módon teszi lehetővé, hogy az ne járjon együtt az életminőség (nem = életszínvonal!) csökkenésével.

megismertetésére van szükség. Mivel e csoport érdeklődése jelentős, a változtatási kedv is megvan - további tájékoztatást kell adnunk a számukra.

Azok esetében, akik saját bevallásuk szerint inkább nem változtatnának az egyes kategóriákban (a válaszadók közel 54%-a), a konkrét ismeretek, technikák és módszerek bemutatása mellett nagyobb hangsúlyt kell helyezni a témakör vonzóvá tételére, pozitív példaadásra, a lehetőségek bemutatására, különös tekintettel az előnyök kihangsúlyozására.

Szemléletes és egyben elgondolkodtató eredményt hozott a III. Fenntarthatósági Konferenciára érkezett vendégek körében folytatott vizsgálatunk. A 75%-ban a fiatal (15-28 év közötti) korcsoporthoz tartozó válaszadók körében a konferencia megkezdése előtt igen alacsonynak találtuk azok arányát, akiknek semmi kézzelfogható ismeretük nincs a fenntarthatóság gyakorlatáról. Annál többen vannak, akik kevés tudással rendelkeznek, míg az „átlagos”, és „jelentős” tudással rendelkezők aránya nagyon csekély. Ez az eredmény kijelöli a fő irányt: átfogó, minél szélesebb körű kampányra, további felvilágosításra, oktatásra, konkrét tényszerű ismeretek átadására van szükség.

A tettek szintjén sokkal kedvezőtlenebb a kép: több mint 30% azoknak az aránya, akik semmit sem tesznek a környezettudatos életmód megvalósításáért, a célcsoport legnagyobb része pedig csak egy keveset. A „Tett” kategóriában adott válaszok abból a szempontból nem meglepőek, hogy a tudás hiányosságainak eredményeként a gyakorlati megvalósítás terén is hatalmas a lemaradás.

A fejlesztési szándékra vonatkozó válaszok kiértékelése még kedvezőtlenebb képet nyújt - a válaszadók 95%-a teljesen motiválatlan, vagy alig motivált a változtatásban. A fiatalok körében tehát a lecke még inkább fel van adva a környezeti szemléletformálók számára: meg kell győzni őket, hogy egyéni döntéseikkel a jövőt formálják. Tudást és egyben hitet kell adni ahhoz, hogy érdemes tenniük a fenntarthatóbb világért.

A rendezvényt követően kitöltött kérdőívek kiértékelése alapján elmondható, hogy a konferencia során vendégeink mintegy 50-60%-a legalább egy környezettudatos életmód-elemet megtanult, 30-40%-a pedig még ennél is többet.

Az összesített eredmények szerint a résztvevők a rendezvény során előbbre léptek a környezettudatos tevékenységek megvalósítása felé. Míg a konferencia előtt közel 40% úgy nyilatkozott, hogy nem kíván fejleszteni, addig a konferenciát követően a résztvevők mintegy 90%-a legalább egy tekintetben alkalmazhatónak látja az itt megtanultakat. Ez a tény általában is utal a fenntarthatósági rendezvények szükségességére, lehetőségeire a környezettudatos szemléletformálásban.

Tanulmányunkban rámutattunk, hogy mind a fiatalok (15-28 év) korcsoportjában, mind a háztartások vezetőinek körében, nagy szükség van az ismeretek átadására – legyen az elméleti vagy gyakorlati -, valamint a pozitív motivációra, megerősítésre. Kimutattuk, hogy melyek azok a témakörök, amikre különösen érdemes hangsúlyt fektetni a szemléletformáló tevékenység során, hogy „ott hassunk, ahol a legkevésbé fáj”, illetve ahol a legnagyobb eredmények érhetők el.

Vizsgálataink alapján lehetőség van a fenntarthatósági témájú kampányok, programok, rendezvények körültekintő megtervezésére. A különböző célcsoportok esetében, illetve a környezettudatosság egyes témaköreivel kapcsolatban eltérő kommunikációs és oktatási technikák alkalmazása szükséges. Egyes vonatkozásokban inkább az elméleti ismeretek átadását, a felvilágosítást, a pozitív megerősítésen alapuló inspirációt kell alkalmazni, más esetekben a példaadást, a gyakorlati ismeretek bemutatását kell előtérbe helyezni.

A két célcsoportban – fiatalok (15-28 év), valamint a háztartások vezetői számára - a konkrét fenntarthatósági üzeneteink, és az ezekkel kapcsolatos ismeretek, illetve teendő a következők:

1. Fenntarthatósági üzenet: „Törekedjen az erőforrásokkal való takarékosagra!”

- Előzetes ismeretek, attitűd: Ez a fenntarthatósági üzenet ismert, hiszen felmérésünk szerint a megkérdezettek mintegy 63%-a alkalmazza kisebb vagy nagyobb mértékben. Leginkább azokat a megoldásokat ismerik és gyakorolják, amelyek közvetlen megtakarítást is eredményeznek – Pl. „Megjavítatom a csöpögő csapot...”, „Az energia-hatékony megoldásokat keresem”. Kevésbé gyakorolják a tömegközlekedést, illetve a gyalogos- vagy kerékpáros közlekedést. Legkevésbé pedig a megújuló energiaforrások használata az elterjedt. Az attitűd is javításra szorul, hiszen mindössze 28% vállalta, hogy javít a jelenlegi gyakorlatán.

- Akadályok: Ebben a kategóriában leginkább az információhiány (konkrétan milyen módon lehet takarékoskodni az árammal, vízzel, távhővel stb.), valamint a pszichés gátak (miért és hogyan kezdjek hozzá például a biciklivel járáshoz?) jelentenek akadályt, illetve kisebb mértékben az anyagi lehetőségek, képességek (sokak szerint a megújuló energiaforrások használata drága és lassan megtérülő beruházást igényel).

- Szemléletformálás típusa, formája: Általánosságban szükség van a további felvilágosításra az erőforrásokkal való takarékoság lehetőségeit illetően. Be kell mutatni, hogy milyen – esetleg nem közismert - előnyökkel jár a tömegközlekedés vagy a bicikli használata, hogyan és milyen módon lehet egyszerű praktikákkal további takarékoságot – és nagy megtakarításokat - elérni a háztartásban. Az a mintegy 28%, akik fokozni szeretnék törekvéseiket, mindenképpen további motivációra érdemes, illetve meg kell ismertetnünk velük a konkrét teendőket. Ezt kiadványok (füzet formátumban), interaktív bemutatók (fenntarthatósági rendezvényen), internetes kérdezz-felelek (levelezőlista, játékok) segítségével kívánjuk elérni. Azok számára, akik jelenleg nem végzik ezeket a tevékenységeket – és mintegy 70%-os azoknak a részesedése, akik nem is terveznek ilyen fejlesztést - felvilágosító előadásokat, kiadványokat, kampányokat tervezünk (előadások, kérdezz-felelek, kiadvány-füzet).

2. Fenntarthatósági üzenet: „Csökkentse hús fogyasztását!”

- Előzetes ismeretek, attitűd: Ez az üzenet is ismert, hiszen eredményeink alapján a megkérdezettek mintegy 64,5%-a szokott időnként húsmentes napokat tartani. Az attitűd azonban erőteljes javításra szorul, hiszen közel 70% nem teveszi, hogy fejlesztene a jelenlegi gyakorlatán.

- Akadályok: Leginkább az információhiány (miért érdemes a hús fogyasztást csökkenteni, illetve miképpen lehet azt kielégítő és teljes értékű húsmentes étkezéssel, receptekkel helyettesíteni), valamint a pszichés gátak (elsősorban a húsmentesség, mint egészségügyi kockázati tényező) jelentenek akadályt. Nagy szerepet játszik a hús fogyasztásban a gyakorlat- és szokásrendszer (emiat adódhatott, hogy felmérésünk szerint a falvak lakói kevesebb húsmentes napot tartanak).

- Szemléletformálás típusa, formája: A fenntarthatósági üzenet átadása érdekében felvilágosításra van szükség. Be kell mutatni, hogy milyen környezeti előnyökkel jár a hús fogyasztás csökkentése, illetve a húsmentes táplálkozás. Azok számára, akik – a megkérdezettek mintegy 32%-a -, fokozni szeretnék törekvéseiket, megerősítést, konkrét javaslatokat kell adnunk. Ezt kiadványok (füzet formátumban), interaktív bemutatók (fenntarthatósági rendezvényen), tanfolyamok, internetes kérdezz-felelek (levelezőlista, játékok) segítségével kívánjuk elérni. Azok számára, akik jelenleg nem végzik ezt a tevékenységet, felvilágosító előadásokat, kiadványokat, kampányokat tervezünk (előadások, kérdezz-felelek, kiadvány-füzet, tanfolyam).

3. Fenntarthatósági üzenet: „Használjon környezetbarát tisztítószereket!”

- Előzetes ismeretek, attitűd: Felmérésünk szerint ez az embereket talán a leginkább érdeklő kategória, amelyet azonban viszonylag kevesen – mintegy 56% - gyakorolnak több-kevesebb rendszerességgel. Az attitűd ez esetben kiemelkedően jó – hiszen mintegy 40% vállalna valamilyen

fejlesztést -, ám a gyakorlati megvalósítás még hiányzik.

- Akadályok: Felmérésünk alapján, bár a megkérdezettek tisztában vannak a környezettudatosság e kategóriájának fontosságával, mégis, a konkrét lehetőségeket kevésbé ismerik. Ezért ebben a kategóriában – kiaknázva a nagy érdeklődés kínálta lehetőségeket - leginkább az információhiány csökkentésére (milyen szereket, és honnan érdemes beszerezni, milyen módon lehet házilag elkészíteni stb.), valamint a pszichés gátak (vajon a háziszerek, a zöld szerek túl drágák, vagy éppen olcsók, de nem hatékonyak?) jelentenek akadályt, illetve kisebb mértékben az anyagi lehetőségek (sokak szerint a zöld szerek drágák).

- Szemléletformálás típusa, formája: A nagy érdeklődésre, a témakörrel kapcsolatban mutatkozó szimpátiára és vállalkozókedvre való tekintettel a célcsoportok elsősorban megerősítésre és inspirációra, valamint információk átadására szorulnak. E célokat kiadványok (füzet formátumban), interaktív bemutatók (fenntarthatósági rendezvényen), internetes kérdezz-felelek (levelezőlista, játékok) segítségével kívánjuk elérni. Azok számára, akik nem tervezik az ilyen típusú tevékenységet, felvilágosító előadásokat, kiadványokat, kampányokat tervezünk (előadások, kérdezz-felelek, kiadvány-füzet).

4. Fenntarthatósági üzenet: „Vásároljon biotermékeket!”

- Előzetes ismeretek, attitűd: Ez az egyik legismertebb fenntarthatósági üzenetünk: a megkérdezettek mintegy 72%-a vásárol legalább időnként bioterméket. Az attitűd mégis, ebben az esetben is javításra szorul, hiszen a válaszadók mintegy 73%-a nem vállalta, hogy tovább javítaná jelenlegi gyakorlatát.

- Akadályok: Ebben a kategóriában kevésbé az információhiány (bár még mindig túl kevesen vannak tudatában a túl-vegyszerezett élelmiszerek veszélyeinek), valamint a pszichés gátak jelentenek akadályt, sokkal inkább az anyagi lehetőségek. Sokan túlságosan drágának, illetve emiatt elérhetetlennek tartják a biotermékeket.

- Szemléletformálás típusa, formája: A felvilágosítás itt elsősorban a nem drága beszerzési források – biopiacok hálózata, rendelési lehetőségek, östermelői piacok – címlistájának összeállítására, valamint a nem-bio termékekkel kapcsolatos információk átadását jelenti. Lehetőséget kell biztosítani a szükséges információk, anyagok, eszközök (szaporítóanyagok) beszerzésére azoknak, akik maguk is szeretnének kertészkedni. Mindezeket kiadványok (füzet formátumban), interaktív bemutatók (fenntarthatósági rendezvényen), internetes kérdezz-felelek (levelezőlista, játékok) segítségével kívánjuk elérni. Azok számára, akik jelenleg nem tervezik a biotermékek fogyasztását, azok számára felvilágosító előadásokat, kiadványokat, kampányokat tervezünk (előadások, kérdezz-felelek, kiadvány-füzet).

5. Fenntarthatósági üzenet: „Válassza az alacsony feldolgozottságú, minél kevésbé csomagolt termékeket!”

- Előzetes ismeretek, attitűd: Ezt az üzenetet vizsgálataink szerint a megkérdezettek mintegy 76%-a alkalmazza valamilyen módon, több-kevesebb rendszerességgel. Leginkább azt a megoldást ismerik és gyakorolják, amely közvetlen megtakarítást is eredményez: „Kerülöm a felesleges csomagolást”. Kissé kevesebben gyakorolják a friss termékek fogyasztását, illetve az otthoni főzést. A meglehetősen biztató összkép mellett az attitűd erőteljes javításra szorul, hiszen a válaszadók mintegy 75%-a semmit nem kíván javítani jelenlegi gyakorlatán.

- Akadályok: Ebben a kategóriában szerepet játszik az információhiány (melyek az alacsony feldolgozottságú termékek paraméterei, miért érdemes ezeket választani stb.), valamint a pszichés gátak (miért választanám ezeket, hiszen a megszokotthoz képest esetleg kevésbé esztétikusak, illetve több munkám van velük?) jelentenek akadályt. Az anyagi lehetőségek, képességek kevésbé jelentenek akadályt – hiszen ezek a termékek többnyire olcsóbbak.

- Szemléletformálás típusa, formája: Általánosságban szükség van a további felvilágosításra az

üzenet tartalmát, a környezettudatossággal való kapcsolatát illetően. Részletesen be kell mutatni, hogy milyen környezeti előnyökkel jár a kevésbé feldolgozott termékek használata. Az érvelést alátmasztandó fel kell hívni a figyelmet arra is, hogy ez milyen megtakarítással jár együtt. Az a mintegy 25%, aki fokozni szeretné törekvéseit, mindenképpen inspirációra érdemes, illetve meg kell ismertetnünk velük a konkrét teendőket, választási lehetőségeket. Ezeket a célokat kiadványok (füzet formátumban), interaktív bemutatók (fenntarthatósági rendezvényen), internetes kérdezz-felelek (levelezőlista, játékok) segítségével kívánjuk elérni. Azok számára, akik jelenleg nem végzik ezeket a tevékenységeket – és mintegy 75%-os azoknak a részesedése, akik nem is terveznek ilyen fejlesztést - felvilágosító előadásokat, kiadványokat, kampányokat tervezünk (előadások, kérdezz-felelek, kiadvány-füzet).

6. Fenntarthatósági üzenet: „Alakítsa ki saját kiskertjét, művelje vegyszermentesen!”

- Előzetes ismeretek, attitűd: A vizsgálatok szerint az emberek közel 45%-a végez valamilyen fajta kertészeti tevékenységet (növényeket telepít, komposztál, bio módon kertészkedik). Ez a legalacsonyabb részesedéssel szereplő környezettudatossági kategóriánk – nyilvánvaló összefüggésben a városi lakosság magas létszámával.

- Akadályok: Ebben a kategóriában kevésbé az általános információhiány (bár még mindig túl kevesen vannak tudatában annak, hogy a saját kertben előállított garantáltan bio-termékek milyen előnyökkel rendelkeznek), valamint a pszichés gát jelenti az akadályt. Sokkal inkább arról van szó, hogy az emberek kevésbé tájékozottak arról, hogy a kertészkedésnek számtalan lehetősége, formája létezik – városban is.

- Szemléletformálás típusa, formája: A városiak számára Alapítványunk városi biokertészkedési és permakultúrás tanácsadást, tanfolyamokat, képzést kíván tartani. A kerttel, földdel rendelkezők számára pedig a biokertészkedés előnyeit, lehetőségeit, módszereit mutatjuk be. Lehetőséget kívánunk biztosítani a szükséges információk, anyagok, eszközök (magvak, szaporítóanyagok, bio-levek, bio-növényvédőszeres, technológiai leírások) beszerzésére azoknak, akik szeretnének biokertészkedni. Mindezeket kiadványok (füzet formátumban), interaktív bemutatók (fenntarthatósági rendezvényen), internetes kérdezz-felelek (levelezőlista, játékok) segítségével kívánjuk elérni. Azok számára, akik jelenleg nem tervezik a biokertészkedést, felvilágosító előadásokat, kiadványokat, kampányokat tervezünk (előadások, kérdezz-felelek, kiadvány-füzet).

5. Felhasznált irodalom

- Ábrahám B., Rév Sz., Kun A. 2010. Kertészkedik-e, aki egészséges környezetre vágyik?
Környezettudatossági felmérésünk eredményei II. In: Kun A. (szerk.) A fenntarthatóság pillérei.
III. Fenntarthatósági Konferencia. Az előadások összefoglalói. Öko-völgy Alapítvány,
Somogyvámos, 67-68.
- Kun A., Ábrahám B., Rév Sz. 2010. Környezettudatossági felmérésünk eredményei I. Im. 65-66.
- Lánczi D. Cs. 2009. Autonómia-kísérlet a somogyvámosi Krisna-közösségben, a Krisna-völgy
ökológiai lábnyoma. ELTE Természettudományi Kar, Környezet- és Tájföldrajzi Tanszék.
Szakdolgozat. pp. 71.
- Rév Sz., Ábrahám B., Kun A. 2010. Környezetvédelem húsmentes táplálkozással.
Környezettudatossági felmérésünk eredményei III. Im. 69-72.